

het aanleggen van bevolkingsregisters. Te dien einde werden in de eerste helft van November 1828 aan alle huizen biljetten uitgereikt, die de hoofden der gezinnen of de afzonderlijke personen verplicht waren in te vullen. De leden van één gezin kwamen op één biljet te staan. Opgegeven moesten worden: naam en voornamen, ouderdom, geboorteplaats, burgerlijke staat, beroep en godsdienstige gezindheid. Deze laatste opgaven werden later in de registers samengebracht onder vier hoofden in de volgorde: „Roomsche, Protestant, Israëlieten en 4e: tot geen der voormelde gezindheden behorende”.

Hier vinden wij dus alle Rotterdammers beschreven met hun geboorteplaats en met hun beroep. We missen hier één opgave, die het Register van Inwoning wel geeft, n.l. de voorlaatste woonplaats van den ingekomene. Een branders-knecht uit Limburg kan eerst in Schiedam, een raffinadeurs-knecht uit Hannover kan eerst in Amsterdam zijn geluk beproefd hebben, en, toen het hem daar niet voor den wind ging, het ten tweede male in Rotterdam hebben geprobeerd. Over deze voorgeschiedenis van zijn vestiging hier, die op zichzelf weer van belang is voor de oeconomische verhouding van de steden onderling, vertellen de volkstellingsregisters niets. Verder overschrijdt mijn materiaalverzameling uit deze registers de grenzen van het tijdvak, vanwaar ik ben uitgegaan, 1816–1830, omdat onder de ingekomen werkkrachten ook menschen gerekend worden, die reeds lang vóór 1816, soms reeds in 1770 of 1780 als kinderen hier gekomen zijn. Wij moeten dus de vraag zoo ruim mogelijk stellen: welke was omstreeks 1830 de verhouding tusschen geboren Rotterdammers en niet-geboren Rotterdammers in de verschillende beroepen en bedrijven. Levert aan den eenen kant deze bron mij dan ook niet precies het materiaal, dat ik zou wenschen, zij stelt mij aan den anderen kant in staat het een en ander mede te deelen over de verhouding van katholieken en protestanten in de verschillende beroepen, over de positie van de joden in het bedrijfsleven, over vrouwenarbeid, enz. Zoo scheen het doorwerken van de volkstellingsregisters aanvankelijk toch wel een loonend werk te zijn, stond er niet een zeer deprimeerend bezwaar